“NASIL BİR DEVLET” Kitabından

Sonuç

İslâmî siyaset tartışmalarının tutarlılık kazanabilmesi için, İslâmî devlet kavramından tamamen vazgeçilmesi gereklidir. Bunun yerine müslümanlar için bir devlet tanımını, yani İslâmî siyasî toplum deyimini kullanmak gereklidir. Yine, İslâm'ın altın çağını yeniden tesis etmek için bir mucize gibi ortaya çıkacak veli ve aziz bir liderin idare edeceği ütopik toplum hayalinden de vazgeçilmelidir. (Mehdi)

Ütopik hayallerimizi yeni ortaya çıkan İslâmî hareketlere yaslamayalım ve onların iktidara gelmeleriyle ilahi adaletin ve faziletli yönetimin otomatikman geleceğini vehmetmeyelim. Bu hedefleri gerçekleştirmek için, yapılması gereken neyse o konuda sıkı sıkı çalışmaktan başka bir alternatifimiz yok.

Hikmet, tecrübelerimizle birlikte, idarecilerimizin vasıfları hususunda kötümser olmamızı buyuruyor. (Karizmatik lider olmak hakkı yalnız Rasûlüllah sallallâhü aleyhi ve selleme aittir.) Bu nedenle İslâmî bir devletin kurumları ve ortaya konan kurallar en kötüsünü düşünmeye dayalı olmalıdır. İnsan tecrübesi, en geniş tanımıyla demokrasi, yöneticilere karşı oluşan hayal kırıklığından kurtulmanın muhtemel en iyi yolunu ortaya koyar ve bu hayal kırıklıkları meydana geldiğinde sebeplerini giderme yoluna gider. Bu yaklaşımın değeri, Müslüman bireylerin şeref ve özgürlüklerini, dünya gözüyle göremeyeceğimiz ütopik İslâmî devletin kurulmasına bağlamamasında yatıyor. Ayrıca, günümüzün İslâm dünyasını idare eden despotları meşrulaştırma temellerini de böyle bir yaklaşım ortadan kaldırıyor. Bugün yabancı dostlarının yardımlarıyla müslüman dünyaya tahakküm eden tiranlar**(zalim hükümdar, tiran, despot)**; (Kuzet Afrikadaki Liderler gibi) başkalarını, kabul edilmez yaşam tarzlarına uydurmaya çalışan müslümarı **'fanatiklerin'** korkusuyla varlıklarını meşrulaştırıyorlar. Tiranlığın bu sakat bahanesi, bütün evrelerinde İslâm devletini yöneten bir ilke olarak demokrasiye bağlılığın vurgulanmasıyla ortadan kaldırılmalıdır. **Müslümanlar için devlet, çoğulculuğa dayalı bir özgürleştirme prensibi olmalıdır.** Toplum olma prensibinden kaynaklanan mecburiyetler dışında bir baskı ve zorlamaya başvurulmamalıdır.

Siyasî bir toplumun varlık sebebi, mensupları arasında barışçı bir biraradalığı sürdürmektir. Müslüman bir siyasî toplum, bu nedenle, müslümanların birbirleriyle, yönetimi altında bulunan diğer toplumlarla ve gezegenimizdeki diğer ulus ve toplumlarla barış ve uyum içinde yaşamalarını garanti altına alacak bir kurumdur. **Bu barış içinde biraradalığın temelleri eşitlik ve adalettir.** Müslümanlar ilkelerine aykırı yaşamaya zorlanamazlar. Günümüz İslâm siyasî düşüncesinin en önemli yanılgısı, İslâmî ilkelere dayalı bir devletin, halkı İslâm'a göre yaşamaya zorlama hakkına sahip bir devlet olduğu yolundaki yanlış kanaattir. Aslında İslâmî bir siyasî toplumun amacı, müslüman fertlerin İslâm'a göre yaşayabilmelerine imkân vermektir ve onları İslâm'a bağlılıktan saptıracak baskılardan kurtarmaktır.

Gerek İslamcı düşünürlerin ve gerekse İslâm'ın muhaliflerinin 'şeriatın empoze edilmesi' veya İslâm Devleti ile ilgili düşünceleri, bu konunun tamamen yanlış anlaşılmasından kaynaklanıyor. Şeriat ancak, toplum tarafından bir özgürleştirme eylemi, inşama kendi varlığını ve toplumun ve toplum içindeki bütün bireylerin ahlâkî değerini gerçek anlamda bulabilmesi olarak algılamaları halinde yürürlükte kalabilir. Şeriat empoze edilemez. Empoze edilirse o artık şeriat olmaktan çıkar. Şeriat baskıyla gelirse, ikiyüzlülük halini alır.

Müslüman bir devlet, müslümanların inançları gereği, **özgürce yaşamaları için onların haklarını savunmalı, gerekirse güç kullanarak, içeride ve dışarıda adaletsizlik ve zorbalıkla savaşmak için bütün kaynaklarını kullanmalıdır.** Çatışmayı önleme adıyla bütun günahlara hoşgörü, pirim vererek barışa sadakati bekleyemeyiz. Bu, ne çatışmayı önleyebilen ne de adaleti sağlayabilen klasik İslâmî siyasî teorinin en büyük yanlışlarından birisidir. Bu nedenle, kalıcı barış ve uyumun yegâne sağlam temeli olarak

adaletin peşinde koşmak esastır.

Bu amaçlan gerçekleştirmek için, İslâm devleti öncelikle, toplumda bireyin sorumluluk ve aktif rolüne güvenmelidir. Bireyciliğe kaçmadan bireyin değeri vurgulanmalıdır. Klasik İslâmî siyasî düşünce, bireyi, **Ehl-i Hal ve'l Akd ve Farz-ı Kifaye** gibi anlamsız ve muğlak kavramlarla bir hiçliğe indirgemiştir. Bu zihin karışıklığı sonuçta, laik uygulamaları onaylama ya da bir despotun keyfi idaresinde bütün İslâmî sosyal faaliyetlerin meşruiyetini sağladı. (Zalim hükümdara itaat emredildi.) **Bireyin müslüman olmak için devlete ihtiyacı olmadığı vurgulanmalıdır. Birey bir müslüman olarak devleti yaratır ve İslâm'ı daha iyi yaşayabilmek için onu gönüllü olarak kendisi oluşturur.**

El-Gazali ve diğerlerinin İslâmî sosyal hayatın varlığının önkoşulu olarak devletin -herhangi bir devletin- zaruretini vurgulayan görüşü gerçeğin tam tersidir. Despotik ve gayr-ı meşru bir rejim tali işlere meşruiyet bağışlayamaz. Aksine, dokunduğu her şeye gayr-ı meşruluk damgasını vurur. **Müslümanlar için devlete sahip olmamak, gayr-ı meşru bir devlete sahip olmaktan daha evladır.**

Bu nedenle, her Müslüman bireyin sorumluluğu, toplumsal hayatını İslâm'a göre düzenleyip düzenlemediğinden emin olmaktır. Devlet, İslâmî parti, dini cemaat ve ekonomik yapı belli bir amaca yönelik araçlardır. Humeyni'nin İslâm devletinin bir amaç olduğunu söylemesi, devletin İslâmîliğini koruma ve savunma çalışması sürecinde gayr-ı İslâmî hale gelmesi durumunda anlamını yitiriyor. PEK ÇOK İSLÂMÎ PARTİ VE GRUPLAR KENDİ İÇLERİNE KAPANARAK VE ALLAH TEÂLÂ'NIN YERİNE KENDİLERİNE TAPMAYA BAŞLAYARAK VARLIK NEDENLERİNİ HIZLA KAYBEDİYORLAR. ONLAR İÇİN VARLIKLARININ VE STATÜLERİNİN GÜVENCESİ BİR ÖNCELİK HALİNE GELİRKEN, İSLÂM'IN AHLÂK İLKELERİ BU ÖNCELİĞE TABİ KILMIYOR. ÜSTELİK ONLAR İÇİN İKTİDAR DA HENÜZ UFUKTA GÖZÜKMÜYOR.

Bütün bunlar, Müslümanların, niçin Machiavelliciliği[1] ve hedeflerine ulaşmada kestirmeci davranmayı reddetmesi gerektiğini açıklıyor. Ütopyacılığa sapmaksızın, müslümanlar, geçmişte olduğu gibi, zaruret ve daha yüce idealler adına bazı suçları meşrulaştıran argümanlardan sakınmalılar. HER BİREYİN, KİŞİYİ SARAN YEGÂNE ZARURETİN, GÖNÜLLÜ OLARAK TESLİM OLACAĞI ZARURET OLDUĞUNU TESPİT ETMESİ ÖNEMLİDİR. **ZARURET MÜKEMMEL OLMAMAYI MEŞRULAŞTIRABİLİR FAKAT SUÇU ASLA.** Ancak bu şekilde Müslümanlar için faziletle yaşamak ve geçmişte sadece zihin karışıklığı ve sıkıntılar getiren kısır formüller içine hapsolmaktan kurtulma mümkün ola-bilir.

---

[1] Niccolò di Bernado dei Machiavelli (Makyavel olarak da bilinir)
(3 Mayıs 1469 – 21 Haziran 1527)

Tarih ve politika biliminin kurucusu sayılan Floransalı düşünür, devlet adamı, askeri stratejist, şair, oyun yazarı.

İtalyan Rönesans hareketinin en önemli figürlerindendir.

En ünlü eseri **Prens**'te, **politik yazının tarihinde ilk kez iktidarın alınışı ve korunması gibi bir sorunu dinsel ya da ahlaki kaygıları dikkate almaksızın kendinde bir amaç olarak inceledi.**

Tüm yaşamı boyunca İtalya'nın birliği ideali için mücadele verdi. Fikirleri politik yazında olduğu gibi yaygın düşünüşte de giderek büsbütün olumsuz ve ilkesiz bir politik hırsın anlatımı olarak görüldü, **"Makyavelizm" terimi bir düşünce sisteminden çok "amaç için her yolu mübah gören" politikacının tutumunu anlatan suçlayıcı bir sıfat haline geldi.** Yine de Diderot, Rousseau, Fichte ve Hegel gibi büyük düşünürler Machiavelli düşüncesinin olumlu yönünü açığa çıkarmaya çalıştılar. Hegel'e göre

"Machiavelli'nin gayesi, yani İtalya'nın bir devlet mertebesine çıkarılması, bu yazarın eserinde tiranlığın haklı gösterilmesinden ve muhteris bir despot için imal edilmiş altın yıldızlı bir aynadan başka bir şey görmeyen bütün görme özürlülerce anlaşılamadan kalmıştır."

Hegel O'nun yöntemini şöyle özetler:

"kangren olmuş uzuvlar lavanta suyuyla iyileştirilemez." İtalyan komünist filozof Antonio Gramsci ise O'nu **"erken gelmiş Jakoben"** olarak tanımlar.

Bu amaca ulaşmak için müslümanların siyasî ideallerine, baskıdan daha ziyade tercihe dayalı olması gereken, **merkezî olmayan çoğulcu bir kurum olarak, İslâm devleti kavramı yön vermelidir.** Burada özetlediğim fikirler, İslâm'ın ahlâkî taleplerinin modern baskıcı merkezî devlet fikrinden çok, karşılıklı işbirliği içindeki toplumların oluşturduğu serbest bir oluşumla, daha uyumlu olduğunu iddia ediyor. Böyle bir oluşumun temeli bir anayasadan daha ziyade bir sözleşme olmalıdır. Aslında çoğu modern anayasanın temelinde de bir sözleşme yatıyor.

1688 İngiliz Devrimi, siyasî davranışın kuralları tesbit edilerek, monarşi ile asil ümit arasında bir anlaşma ile bitmişti.

Amerikan anayasası da ortaya çıkan toplumun nüfuzlu üyeleri (kurucu babalar ya da bir nevi Ehl-i Hal ve'l Akd) arasında, kamu hayatını, üzerinde anlaşılan ilkelerle uyumlu hale getirebilmek amacıyla yapılan bir tür anlaşmadır. Bu, yıllar sonra insanların üzerine bir **'anayasa'** empoze etmeye çalışan Fransız Devrimi'nden farklıydı. Bolşevikler ve diğer devrimciler de Fransızları izlediler. Kamu hayatını düzenlemeyi amaçlayan daha önceki çabaların aksine, Fransız ve Bolşevik devrimciler, oluşan bir uzlaşma sonuçlarını uygulamaya çalışmadılar. Aksine halka, onlar **'cahilliklerinden dolayı'** kabul etmeseler bile, halkın **'gerçek'** çıkarları olarak gördüklerini empoze etmek istediler. (Meşhur söz vardır: **Halk, devletin en büyük düşmanıdır.**)

İslâm devleti üzerine yazan ve Mevdudi'nin önderlik ettiği modern düşünürler, aynı çizgiler üzerinde mantık yürüterek Bolşevik modeli alkışladılar. **İslâm mutlak doğruydu ve bu nedenle de halk istese de istemese de ona göre yönetilecekti.** Ancak Medine'de kurulan devlete yeniden bakıldığında bu düşüncenin gözden geçirilme zarureti doğuyor. **MEDİNE VESİKASI (Safitet'ül Medine) çağdaş İslâm alimleri tarafından Medine Anayasası olarak takdim ediliyor ama aslında bir sözleşmedir.** Bu sözleşmeye taraf olanlar arasında Medine'de yaşayan ve bir kısmı Yahudi olan değişik kabileler vardı. Sözleşme, uyulması gereken kurallar ve bu geniş toplumlar koalisyonunu içine alan devleti savunma ve muhafazasıyla ilgili sorumluluklar ortaya koyuyordu.

Bu modelin günümüzde tıkanma noktasına gelen ULUS-DEVLET macerasına sunduğu çözüm, toplumların bir araya geldiği yeni bir devlet türüne işaret ediyor. **Bu devlette toplumlar, her şeyden güçlü hakim bir devlete teba olarak değil, kendi gönülleriyle birleşen ve her biri tam özgürlük içinde kendi hayat tarzını takip eden toplumların üyeleri olarak bir araya geliyorlar.** Tabii ki bir kez kuruldu mu, devletin devamı ve güvenliğini sağlamada baskı yolları tamamıyla devre dışı bırakılmıyor, ancak -ki bu Önemlidir-baskı devletin temelini oluşturmuyor. Bir şahıs, toplum ya da devlete kendi tercihiyle katılabilir ya da ondan serbestçe ayrılır, bir başkasına katılabilir. Bu tercih unsuru günümüz uluslararası düzeninde yoktur. Devletler vatandaşlarının yukarıdan dikte edilen normlara uymasını isterler. Bu arada kişinin kendi tercihiyle bir başka devlete katılma özgürlüğü katı bir biçimde sınırlanmıştır.

Bu özgürlük sınırlaması, modern devletin bölgesel tabiatıyla yakından alakalıdır. Burada sunduğumuz model, devletin katı biçimde bölgesel olmadığı bir yolu öneriyor. **Siyasî kurumlar, üyelerine, üyelik haklarını kaybetmeksizin serbestçe hareket etme hakkı vermelidirler.** Bu, bölgesel temelli sınırları ayrışmış ulus-devletlerden daha ziyade, bir arada varlıklarını sürdüren toplumlara dayalı bir uluslararası düzen kavramını getiriyor. **Avrupa Topluluğu ya da ABD, kafamızdaki modelin bazı niteliklerini yansıtıyor.** Burada özel bir devlete üyelik, farklı devletlerarasında serbestçe dolaşımı kısıtlamıyor ve bu durum vatandaşlık haklarının kaybına da yol açmıyor. Gelecekte İslâmî ilkelere dayalı olarak kurulacak bir uluslararası düzen bu modellerle mukayese edilebilir olacaktır. Değişik müslüman ve gayr-ı müslim toplumlar, geniş bir alanda birarada varolabilirler ve bu birarada varoluşun temeli karşılıklı olarak üzerinde anlaşılan, ortak devletin korunmasına yönelik haklan ve vazifeleri belirleyen sözleşmeler olacaktır. **Söz konusu haklar ve vazifelerde bir kimsenin fiziki konumu etkili olmayacak, fakat bağlılık, bireyin devlete kendi hür iradesiyle vermiş olduğu sözle belirlenecektir.**

BÖYLE BİR DEVLET, ÖZEL NORMLAR VE HAYAT TARZLARINI EMPOZE ETMEYE ÇALIŞAN BASKICI, MÜTECAVİZ BİR KURUM OLMAYACAKTIR. AKSİNE, İNSANLARA KENDİ BİLİNÇLERİNİN BUYRUKLARINA UYGUN OLARAK SERBESTÇE YAŞAMALARINA YARDIM ETMEK İÇİN OLUŞTURULMUŞ BİR İŞBİRLİĞİ KURUMU OLACAKTIR. BURADAKİ ANAHTAR KELİME, DÜZENLEYİCİ PRENSİP OLARAK, **'ANAYASA'** YERİNE **'SÖZLEŞME'** DİR.

Tabii ki böyle bir devlet, **'empoze'** edilmeyen ancak toplumun serbest iradesinin gerçek tecellisi olan şeriata da uyumlu olacaktır. **Üyeliğin tamamen serbest olmasıyla, bu devletin kalbinde yer alan İslâm toplumu İslâm'a göre yaşamayı ve şeriata itaat etmeyi seçen bir toplum olacaktır.** (Yahudi, Hıristiyan, ateist, laikliği benimseyen herkesin yaşama hakkı korunacaktır. Mecburî müslüman olarak yaşaması istenmeyecektir.) Bu yaşam tamamen bir bilinç meselesidir, zira şeriat ancak insanlar tarafından gönüllü ve samimi olarak tatbik edilebilir. Hatta bireye karşı veya topluma karşı işlenmiş olan bazı âmme suçlarına verilen cezalar sosyal baskı unsuru olarak değil, toplumun dünyevî ve uhrevî sağlığını koruyan sosyal birlikteliğin bir parçası ve arınma eylemi olarak telakki edilmelidir.

Özetle, İSLAM DEVLETİNDE HÂKİM OLAN VE ONA ANLAM VEREN TEMEL DEĞER ÖZGÜRLÜKTÜR. **İslâm toplumunu bireyciliğe ve dağılmaya sapmaktan koruyan sosyal sorumluluk ideali bile, bilincin bütüncül özgürlüğüne dayalıdır.** MÜSLÜMAN SOSYAL VAZİFESİNİ, ANCAK ONU GÖNÜLLÜ OLARAK VE HİÇBİR BASKI, HATTA SOSYAL MUTABAKAT BASKISI ALTINDA OLMAKSIZIN YAPTIĞI ZAMAN YERİNE GETİRMİŞ OLUR. (sh: 117-124)

Biz müslümanlar için, global bir cemiyet içerisinde yaşadığımızın, ideal ve inançlarımızın insanlığın bütününün tetkiki altında olduğunun farkına varma zamanı gelmiştir. **Düşündüğümüz ya da yazdığımız zaman, bu kalabalık gezegende yaşayan diğer insanları da gözetmeliyiz. İslâmî özelciliğimizden taviz vermeksizin, muhalefet perspektifinden baktığımız global kültürün ortak realitelerini de gözönünde bulundurmalıyız.**

Biz müslümanlar, benimsediğimiz rol gereği, inançlarımızı bütün insan ırkı için anlaşılabilir bir zeminde açıkça sunmalıyız. Bu rolün önemi, geçmişte aynı rolü üstlenme çabası neticesiz kalan komünizmin çöküşüyle daha da arttı. Müslümanların sesi, giderek homojenleşen bu dünyada yegâne farklı sestir. Ancak, dâhili ikiyüzlülüklerin neden olduğu komünist çöküş biz müslümanlar için bir takım dersler ihtiva ediyor. **KOMÜNİZMİN ORTADAN KALKMASIYLA, MÜSLÜMANLAR, DEMOKRATİK ÖZGÜRLÜK VE İNSAN ONURUNA SAYGI SKALASININ EN ALT DİLİMİNE YERLEŞTİRİLDİLER.**

İslâm'ın insanlık için bir eğitim olduğu yönündeki müslümanların iddiaları, aslına bakılırsa gülünçtür ve bu yüzdendir ki biz müslümanlar, kendimizin ve tarihimizin en katı eleştirmenleri olmalıyız. MÜSLÜMANLARIN BULUNDUKLARI KONUMUN ELEŞTİRİSİNDE, PEK ÇOK KİMSEYİ DÜŞÜNCELERİNİ YENİDEN GÖZDEN GEÇİRMELERİ İÇİN ŞOK ETMEYİ ÜMİD EDEREK, ACIMASIZ OLDUM. KORKUM YANLIŞ OLDUĞUMUN İSPATLANMASI DEĞİL, FAKAT YETERİNCE TİTİZ VE CİDDÎ BİR DİYALOG BAŞLATAMAMIŞ OLMAKTIR. (sh: 13-14)

Not: Parantezler içindeki yazılar tarafımdan ilave edildi.

Kaynak

Abdulvahhab el Efendi ve Kösebalaban trc:Hasan T. Nasıl Bir Devlet [Kitap]. - İstanbul : İlke, 1994.